

Orzeczenia Komisji Majątkowej - uchwała SN 27IX1996

Uchwała Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 27 września 1996 r. (III CZP 96/96)

Przewodniczący: sędzia SN S. Dmowski (sprawozdawca). Sędziowie SN: G. Filcek, K. Kołakowski.

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Zarządu Głównego Związku Nauczycielstwa Polskiego w W. przeciwko Skarbowi Państwa - Wojewodzie (...) i Kierownikowi Urzędu Rejonowego w P. o zapłatę, po rozpoznaniu na posiedzeniu jawnym dnia 27 września 1996 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Apelacyjny w Rzeszowie, postanowieniem z dnia 13 czerwca 1996 r. sygn. akt (...), do rozstrzygnięcia w trybie art. 391 kpc:

„1. Czy ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. 1989 r. Nr 29 poz. 154 ze zm.), uchylająca stosowanie innych przepisów w sprawach nią uregulowanych (art. 75 ust. 2), wyklucza dochodzenie roszczeń związanych z przywróceniem kościelnym osobom prawnym własności nieruchomości wymienionych w art. 61 ust. 1 i 2 tej ustawy poza trybem „postępowania regulacyjnego”, w razie odpowiedzi negatywnej

2. Czy przywrócenie własności nieruchomości kościelnej osobie prawnej w powyższym trybie powoduje z mocy prawa wygaśnięcie użytkowania, o którym mowa w art. 2 ust. 4 i 5 ustawy z dnia 29 września 1990 r. o zmianie ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (Dz. U. 1990 r. Nr 79 poz. 464 ze zm.) i niezależnie od przesłanek określonych w § 15 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 16 sierpnia 1991 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (Dz. U. 1991 r. Nr 72 poz. 311 ze zm.) pozwala na dokonanie rozliczenia między właścicielem gruntu a użytkownikiem na zasadach określonych w przepisach tego rozporządzenia?”

podjął następującą uchwałę.

Orzeczenie Komisji Majątkowej, działającej na podstawie ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. 1989 r. Nr 29 poz. 154 ze zm.), przywracające kościelnej osobie prawnej własność nieruchomości, zawierające rozstrzygnięcie w przedmiocie użytkowania tej nieruchomości przez dotychczasowego użytkownika oraz o obowiązku zwrotu poniesionych przez niego nakładów, wyłącza możliwość dochodzenia roszczeń z tytułu użytkowania również między tym użytkownikiem i Skarbem Państwa.

Uzasadnienie

Zagadnienie prawne przedstawione w niniejszej sprawie Sądowi Najwyższemu przez Sąd Apelacyjny w Rzeszowie wyłoniło się na tle następującego stanu faktycznego:

Orzeczeniem (z dnia 20 października 1992 r.) Komisji Majątkowej, działającej na podstawie ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. 1989 r. Nr 29 poz. 154 ze zm.), przywrócono Zgromadzeniu „Sługi Jezusa” w W. własność nieruchomości zabudowanej, położonej w P. przy ul. Chopina nr 1a, jednocześnie zobowiązano to Zgromadzenie do zapłaty Zarządowi Głównemu Związkowi Nauczycielstwa Polskiego — dotychczasowemu użytkownikowi nieruchomości (Związek otrzymał nieruchomość w użytkowanie na podstawie decyzji b. Prezydium Miejskiej Rady Narodowej — Wydział Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w P. z dnia 17 sierpnia 1964 r. L.dz. GKM-Z-11d/16/64) kwoty 420 353 658 (starych) zł „z tytułu zwrotu nakładów poniesionych przez Związek Nauczycielstwa Polskiego na nieruchomości opisanej w pkt 1”. Tym samym orzeczeniem ustanowiono na rzecz Związku prawo nieodpłatnego użytkowania - do dnia 31 marca 1993 r. części pomieszczeń znajdujących się w budynku oraz zobowiązano Zarząd Główny ZNP do wydania Zgromadzeniu pozostałych pomieszczeń. W ostatnim punkcie sentencji orzeczenia zamieszczono klauzulę, że orzeczenie „nie narusza praw Zarządu Głównego Związku Nauczycielstwa w W. do dochodzenia w trybie i na zasadach ogólnie obowiązujących przepisów prawa ewentualnie innych roszczeń wynikających z decyzji byłego Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w P. z dnia 17 sierpnia 1964 r. L.dz. GKM-Z-11d/16/64”.

Po zakończeniu postępowania przed Komisją Majątkową, toczącego się z udziałem Zgromadzenia jako wnioskodawcy oraz Wojewody (...), Prezydenta Miasta P. i Związku

Nauczycielstwa Polskiego jako uczestników postępowania, Zarząd Główny Związku Nauczycielstwa Polskiego wystąpił do Sądu Wojewódzkiego w Przemyślu z powództwem przeciwko „Wojewodzie (...)” (w rzeczywistości przeciwko Skarbowi Państwa) z żądaniem alternatywnym zasądzenia kwoty 6 miliardów złotych (sprzed denominacji) lub nakazania „przyznania nieruchomości zabudowanej w P. o podobnej lokalizacji”.

Sąd Wojewódzki w Przemyślu po rozpoznaniu sprawy z udziałem dwóch organów reprezentujących pozwany Skarb Państwa (postanowieniem z dnia 4 sierpnia 1993 r. — powołując się na art. 194 § 1 kpc — wezwał „do udziału w sprawie w charakterze pozwanego Kierownika Urzędu Rejonowego w P.”) wyrokiem z dnia 15 grudnia 1995 r. zasądził stronie powodowej kwotę 546 133 zł 02 gr od „Skarbu Państwa - Kierownika Urzędu Rejonowego w P.”. Orzekł też o odsetkach i kosztach procesu. W pozostałym zakresie oddalił powództwo.

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie, rozpoznając sprawę na skutek rewizji obu stron, przedstawił Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne przytoczone w sentencji, zaznaczając wyraźnie, że o rozważanie kwestii ujętej w pkt 2 wnosi tylko na wypadek udzielenia odpowiedzi negatywnej na pytanie pierwsze.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przedstawione przez Sąd Apelacyjny w Rzeszowie zagadnienie prawne (czy też dwa różne zagadnienia) rzeczywiście trudno uznać za nie budzące wątpliwości. Przeciwnie, wątpliwości, i to poważne, wynikają zarówno z faktu, że ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej jest aktem prawnym normującym zagadnienia szczególne i przewidującym załatwianie spraw majątkowych w szczególnym trybie, jak i z faktu, iż sprawy tego rodzaju nie występowały dotychczas w praktyce sądowej, w tym i w orzecznictwie Sądu Najwyższego.

Trafnie też Sąd Apelacyjny podkreślił, że potrzeba rozważenia zagadnienia prawnego, ujętego w punkcie drugim sentencji postanowienia przedstawiającego zagadnienie Sądowi Najwyższemu, będzie zachodziła tylko w razie zajęcia stanowiska, że orzeczenie Komisji Majątkowej, powołanej omawianą ustawą, nie wyłącza możliwości dochodzenia na drodze sądowej roszczeń z tytułu użytkowania nieruchomości (przed jej zwrotem Kościołowi) między innymi osobami niż Skarb Państwa i Kościół. Jednakże pytanie pierwsze sformułowane zostało w sposób zbyt ogólny, nie uwzględniający stanu faktycznego występującego w sprawie. W stanie faktycznym nie chodzi bowiem o to, czy tracą moc inne akty prawne w sprawach uregulowanych ustawą, jak stanowi to powołany przez Sąd Apelacyjny art. 75 ust. 2 ustawy, lecz o to, czy po rozstrzygnięciu przez Komisję Majątkową (zespół orzekający) sprawy dotyczącej przywrócenia kościelnej osobie prawnej własności nieruchomości, wygaśnięcia użytkowania i rozliczenia z tytułu nakładów poniesionych na użytą nieruchomość możliwe jest dochodzenie roszczeń z tytułu użytkowania między osobami biorącymi udział w postępowaniu przed Komisją Majątkową w sytuacji, gdy orzeczenie nie zawiera wyraźnego rozstrzygnięcia o wzajemnym ich stosunku. Dlatego Sąd Najwyższy dostosował treść uchwały do problemu występującego w sprawie i mającego znaczenie dla rozpoznania środka zaskarżenia. Udzielając odpowiedzi pozytywnej co do istoty zagadnienia występującego w sprawie, uznał za bezprzedmiotowe zajmowanie się kwestiami ujętymi w pytaniu drugim.

Podejmując uchwałę o treści przytoczonej w sentencji, Sąd Najwyższy miał na uwadze, co następuje:

Przepisy działu czwartego rozdziału pierwszego (art. 60-71) ustawy z dnia 17 maja 1989 r. regulują całościowo sprawy majątkowe Kościoła Katolickiego. Dla załatwiania tych spraw ustawodawca przewidział dwa pozasądowe tryby postępowania. Mianowicie, tryb administracyjny dla stwierdzenia, że nieruchomości lub ich części, pozostające w dniu wejścia w życie ustawy we władaniu kościelnych osób prawnych, stały się ich własnością (art. 60 ust. 5), i tryb przed Komisją Majątkową, nazwany postępowaniem regulacyjnym w przedmiocie przywrócenia kościelnym osobom prawnym własności nieruchomości upaństwowionych (art. 61-63). Z całokształtu unormowań zawartych w omawianej sprawie wynika przy tym, że tak w postępowaniu administracyjnym, jak i w postępowaniu regulacyjnym, prowadzonym przed Komisją Majątkową, powinny brać udział (i w konkretnym wypadku udział taki brały) wszystkie osoby zainteresowane i że rozstrzygnięcie powinno obejmować wszystkie roszczenia tak z zakresu stosunków prawnorzeczowych, jak i obligacyjnych; w niniejszej sprawie orzeczenie Komisji Majątkowej rozstrzyga nie tylko o żądaniu Zgromadzenia przywrócenia mu własności nieruchomości, ale również o prawie użytkowania tej nieruchomości i o rozliczeniach z tytułu użytkowania. Orzeczenie Komisji, znajdujące podstawę prawną w ustawie, doprowadziło do wygaśnięcia użytkowania przysługującego uprzednio Związkowi Nauczycielstwa Polskiego,

które to użytkowanie zmieniło — z mocy art. 2 ustawy z dnia 29 września 1990 r. o zmianie ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (Dz. U. 1990 r. Nr 79 poz. 464 z późn. zm.) — swój dotychczasowy charakter (ustawodawca postanowił, iż do tego rodzaju użytkowania nie stosuje się przepisów o użytkowaniu, lecz wprost, a nie „odpowiednio”, „przepisy dotyczące zarządu”). Doprowadziło to również do wyłączenia możliwości dochodzenia od Skarbu Państwa przez dotychczasowego użytkownika roszczeń związanych z użytkowaniem. W zaistniałej sytuacji nie ma zastosowania § 15 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 16 lipca 1991 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (Dz. U. 1991 r. Nr 72 poz. 311 ze zm.). Przewiduje on bowiem - poza przypadkiem wygaśnięcia zarządu w związku z oddaniem nieruchomości w zarząd innej jednostce, co w niniejszej sprawie nie miało miejsca — jedynie rozliczenie między dotychczasowym zarządcą i właścicielem gruntu. Tymczasem po zapadnięciu orzeczenia Komisji Majątkowej Skarb Państwa przestał być właścicielem gruntu, a stało się nim Zgromadzenie „Sługi Jezusa”, z którym rozliczenia dokonała już Komisja Majątkowa.

W tym stanie faktycznym można więc przyjąć, że inne akty prawne utraciły — jak to stanowi art. 75 ust. 2 powołanej ustawy z dnia 17 maja 1989 r. — moc.

Podstaw do dochodzenia przez powodowy Związek Nauczycielstwa Polskiego od Skarbu Państwa roszczeń nie może stanowić zamieszczony w orzeczeniu Komisji Majątkowej zapis, że nie narusza ono prawa Związku do dochodzenia — na zasadach ogólnie obowiązujących przepisów — „ewentualnie innych roszczeń wynikających z decyzji byłego Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w P. z dnia 17 sierpnia 1964 r. L.dz. GKM-Z-11d/16/64”. Stosowanie bowiem „ogólnie obowiązujących przepisów prawa” nie wchodzi w grę, a klauzuli zamieszczonej w orzeczeniu nie można w żadnym wypadku potraktować jako zobowiązania się Skarbu Państwa do zaspokojenia jakichś roszczeń (nie sprecyzowanych — „ewentualnych”) powodowego Związku.

Podstawy do uwzględnienia powództwa nie można dopatrzeć się również w treści art. 61 ust. 4 pkt 3 powołanej ustawy z dnia 17 maja 1989 r., zgodnie z którym regulacja nie może naruszać „praw nabytych przez niepaństwowe osoby trzecie, w szczególności przez inne kościoły i związki wyznaniowe oraz rolników indywidualnych”. To postanowienie ustawy odnosi się do samej regulacji, a nie do rozliczeń z nią związanych i oznacza, że przedmiotem regulacji, w znaczeniu przywrócenia własności kościelnej osobie prawnej, nie może być nieruchomość, którą w tzw. międzyczasie rozporządzono w sposób wymieniony w tym przepisie, a więc nieruchomość, w stosunku do której Skarb Państwa utracił prawo rozporządzania.

Podkreślić należy, że postępowanie sądowe tak w przedmiocie przywrócenia kościelnej osobie prawnej własności nieruchomości, jak i co do rozliczeń z tytułu użytkowania mogłoby się toczyć jedynie w przypadku przewidzianym w art. 64 cyt. ustawy, a więc gdyby Komisja Majątkowa nie wydała orzeczenia w przedmiocie uregulowania własności. W takim wypadku o stosowaniu art. 75 ust. 2 cyt. ustawy nie można byłoby mówić.

Z przedstawionych względów Sąd Najwyższy podjął uchwałę przytoczoną w sentencji (art. 391 kpc w brzmieniu obowiązującym do dnia 1 lipca 1996 r. w związku z art. 11 ust. 2 ustawy z dnia 1 marca 1996 r. — Dz. U. 1996 r. Nr 43 poz. 189).

[OSNC 1997/1 poz. 7; OSP 1997/2 poz. 38; Prokuratura i Prawo — dodatek 1997/1 poz. 28]

(Publikacja: 29-08-2003)

Oryginał. (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,2648>)

Contents Copyright © 2000-2008 Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2008 Michał Przech

Autorem tej witryny jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.

Właścicielem witryny są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane

w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tej witryny i jakiegokolwiek ich części.

Wszystkie strony tego serwisu, wliczając w to strukturę katalogów, skrypty oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tej witryny oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tej witryny i nie korzystać z jej zasobów.

Informacje zawarte na tej witrynie przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów serwisu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na witrynie. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych serwisu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl